

Народни гуслар Драшко Малићан

ГУСЛЕ МОЈЕ ОВАМО ТЕ МАЛО , АМО И ТИ ТАНАНО ГУДАЛО...

Стефан Немања , велики жупан , родоначелник свете лозе Немањића и оснивач средњовјековне српске државе , када су се гусле редовно слушале у његовој задужбини Студеници , у разним пригодама , оставио је свом сину Светом Сави , своје завјештање о : земљи , крви ,језику, гробовима и костима , небу и звијездама , црквама , држави , власти , књигама и писмима , пјесмама и свиркама , именима српским .

„ И пјесма чедо моје , пјесма и свирка чине народ . Свака птица својим гласом пјева . И сваки народ има свој глас и своју пјесму по којој се познаје .Кад сретнеш странца , не питај никако ко је и одакле је . Пусти га да запјева или засвира , и све ће ти се само казати“ , записао је син Растко у Немањином завјештању – „Пјесме и свирке“ .

Србина је најлакше препознати по гуслама и епској пјесми коју пјева уз њих .Јер гусле су аутохтон и архаичан српски инструмент , данас препознатљив у цијелом свијету . Упознат сам, да су Немањићи били јако моћни и богати људи и да су у то вријеме јели са златним кашикама и виљушкама а да су други народи у Европи , маћу њима и данас моћни Енглези , у то вријеме јели са рукама без прибора – тако је бар записано . Када сам посјетио манастир Студеницу , чији је животопис завршен 1198 . године , увјерио сам се лично , да је са десне стране улазних врата , осликан животопис Тајне вечере , на којој су насликане златне кашике , виљушке и ножеви.Немањићи су се значи заиста служили са златним прибором , јер да нису знали за њега , логично је питање , откуд би био и насликан ? Али за разлику од других држава , имали су златоносна налазишта: Пек, Тимок, Ново брдо , Трепчу , Бор , Сребреницу ,.

А да видимо у наставку , шта смо све од тог Немањиног завјета и блага до данашњег дана сачували , послје 800 и више година и , докле смо стигли у овом тренутку ми а докле Енглези и други народи ?

Епска поезија и гусле, су наше највеће културно благо , које су створиле гусле и српски гуслари. Тако бар многи у овој земљи тврде што је и доказано . Свака земља се

прво брани културом , па тек онда оружјем . Отуд данас зачуђује придавање изузетне важности Драгачевској труби у Гучи , инструменту који за разлику од српских гусала није аутохтон и архаичан на овим просторима , или рецимо једном Егзиту у Новом Саду , оба мјеста , која су по посјетама превазишла сва овдашња и свјетска очекивања . Оба поменута догађаја , нису до јуче били у српској традицији и свијести , већ је то све наметнуто са стране .

Ако Шкоти знају итекако да цијене своје гајде , зашто онда Срби да не поштују своје гусле ? Напротив , уз њих се , за разлику од свих код нас других инструмената , казује српска историја и то – пјевајући. Десетерац , који се пјева и казује уз гусле , по метрици није ништа друго до свакодневни српски говор . И у подвизима и падовима , гусле су училе Србина чојству и јунаштву , истини, доброты и племенитости . Да поштују противника . Гусле нијесу никад знале лагати и мрзјети . Говориле су истину , па коме се то свидјело или не .

„ Гусле и поган не могу ићи заједно“ , рече давно доајен гусларства Душан Добричанин и тим ријечима даде путоказ свима нама , како се уз њих треба владати . Други , опет гусларски посленик, књижевник и академик др Љубомир Зуковић , записа поред осталог , да гусле треба чувати и од самих гуслара , мислећи превасходно на њихове наступе и одабир погрешних пјесама , које служе не ријетко дневнополитичким потребама , а не у одабиру старих народних , временски провјерених пјесама , што смо се безброј пута увјерили да је и то тачно .

У античкој историји постоји свето тројство , кога су се древни Хелени стриктно придржавали и на њима градили античку културу . Можемо рећи, да и код српских гусала , као дијела српске културе , постоји свето гусларско тројство : музика , драма , и разговор - примјеђује велики пјесник Божидар Глоговац .

Некада су Вукови сабори у Тршићу и Лозници , били незамисливи без народних епских пјесама и гусала . Ту на сабору , у крилу Вукове традиције , гулама и гусларима је припадало увијек престоно мјесто . Њихови танани звуци , освежавали су сјећање на јуначку баштину наших предака , на љепоту пјесама које је Вук записао од даровитих гуслара . Не смије се заборавити ни то , да су гусле у вријеме турског ропства будиле и одржавале трајно сјећање, на велико доба средњовјековне – Немањичке српске државе и њене моћи , а то исто сјећање његовале су и у свим каснијим временима , кад год су се Отаџбина и слобода нашле у опасности . Без тог духовног уздарја - гусала, нијесу се могли никада замислити сједници и разна весеља . Без њих се ни у збјег није ишло , нити се полазило на дуге и до краја неизвјесне сеобе . На тај пут се ишло са крстом и иконом у руци и гулама у крилу . Обликовање и крунисање српског језика које је уредио Вук , незамисливо је без улоге народних пјесама и гусала .

Велики наши преци , кроз божанске звуке овог древног и светог инструмента , невесело и дан данас , ослушкују гласове српске неслоге и раскола (па и данашње гусларске неслоге) , која нас судбински као сјенка прати у стопу од Косова па до данашњих дана . Гусле дају порукама и поукама смисао свима нама , да се не даје умље за безумље, милост за немилост , чојство за нечовјештво , вјерност за невјерност , слога за неслогу , слобода за неслободу .

А шта је данас са гулама и епском поезијом на Вуковом сабору , којих тамо више нема , питамо се сви ? Вишњићеви дани у старом мјесташцету Срема Грку , сада Вишњићеву , у коме је славни и видовити гуслар Филип битисао и скончао , не могу у потпуности да надомјесте гусле , којих више нема на Вуковом сабору . Дођоше неки нови

незнани људи и тзв. „демократе“, у име ЕУ и новог свјетског поретка , којима су по свој прилици узор они што им калаузе путе , тврдећи : „ да са гулама не можемо у Европу“ . Умни Матија им тим поводом , преко нашег листа „Гусле“ , поручи отприлике овако :“ Ако не могу гусле , не можемо ни ми ! Није ни 21. вијек гори од других вјекова...”

Шта се деси са Немањиним завештањем о језику , земљи , цркви , музици ,небу...? Сведоци смо , да се много тога од стране нашег народа бацило крају , зарад малих , ситносопственичких интереса .

Гдје су скоро нестале српске гусле из старих српских шумадијских кућа , које су до јуче висиле о „дуварима“ у скоро свакој шумадијској кући , или тачније прије 50-так и више година , као симбол и светиња српске куће ? Питамо се шта се ту десило ? Да данас којим случајем не постоје друштва гуслара у Шумадији , помислили би смо , да гусала тамо никад није ни било . А ипак знамо да није тако и да су гусле одатле и нарочито са Косова , под најездом азијата – освајача , највише доспјеле у динарске крајеве Црне Горе и Херцеговине , гдје су данас тамо и најбројније .

Приповиједа се, да су у вријеме подизања српског устанка против да(х)ија , оне Бошњаке који су да(х)ијама у помоћ притекли , старци овако савјетовали :“ Кад у Србију дођете , понајвећма истребљујте оне који чокот окопавају и оне који гусле имају , јер кад се Вла(х) напије вина или ракије , па узме гусле и уз њи(х) запоје , све ти око њега на велике наше јаде устане“.

О српским гулама и епској поезији и њиховом значају по српски народ , говорили су у више наврата многи наши умни људи и ствараоци , почев од Вука , Његоша , Симе , Бранка , Исидоре , Ива , па све до наших савременика , академике : Матије , Добрице , Љубомира , Рајка , па потом Гојка , Божидара , Андреја (Фајгеља) , који је докторирао на гулама у Француској , Димитрија (Големовића) , етномузиколога и професора Београдског универзитета , Мирка и Славка – народних гуслара и других .

„ Ништа не разведри људско лице као пјесма . Ни најтеже кулучење није гасило жећ за гулама“ – записа у својим дјелима славни писац и нобеловац Иво Андрић .

Поред наших прослављених пера , гулама се бавио и Проспер Мериме(1803-1870) , француски књижевник и преводилац , правник , историчар , етнолог и археолог . Написао је књигу под насловом „Гусле“ , или избор илирских пјесама сакупљених у Далмацији , Босни , Хрватској и Херцеговини , коју је објавила Српска књижевна задруга из Београда 1991. године . Књига је изашла из штампе 1827. године , допуњено издање 1842. године а потом још 12 пута је штампана . Подручје са којег је Мериме прикупио податке за ову књигу , је реон тзв. Наполеонове Илирије , тј. делова које је био окупирао , чији народ Мериме назива“ Морлацима“ . Преко ове књиге је увелико упознаван српски народ и његова поезија , што је тада било веома значајно за његово ослобађање и пут у Европу . Скоро цијели српски народ је касније на овим просторима од стране Рима , прво поунијаћен , потом покатоличен . Но, било како било , господин Проспер Мериме је у књизи „Гусле“ описао као илирске , односно српске пјесме и обичаје , српске гусле и српског гуслара Маглановића , који је једно вријеме био слуга код богатих људи на власти а и хајдуковао је по Далмацији . Меримово дјело је зачето и изашло је у пуном јеку француског романтизма , у вријеме већ „ откривене српске пјесме“ , о којој се писало у европским новинама и другим публикацијама , у вријеме увелико обављеног Вуковог посла на њеним сакупљањима и показивања Европи .

Мериме у тој књизи пише „ да на крају сваког стиха певац снажно крикне или тачније урликне , слично рањеном вуку . Ти се крици чују из велике даљине у планинама и потребна је навика на њих , да би се схватило да они потичу из људских уста“ . О гулама је написао запис и амерички новинар , који је из те велике Земље упућен од стране једног америчког универзитета и 1934. године је , којим случајем, дошао у Бијело Поље код тада анонимног гуслара Авда Међедовића , од кога је записао епску пјесму на 300 страница , која говори о борби Турака и Мађара у бици на Сегедину , која се до данас чува на Харварду , као пјесма са највише испјеваних епских стихова . Универзитет Харвард , је очито поклатио већу пажњу и квалитет дужини пјесме него њеном садржају и љепоти стихова . Тим прије , што се овим стиховима велича побједа Турака над Мађарима , који су били освајачи на овим просторима . Питам се успут , да ли је тај новинар дошао код Авда случајно или намјерно , који је био по квалитету гуслар испод просјека , а не рецимо код Илије Вуковића , кршног момка из Гацка , који је исте те 1934. године , освојио прво мјесто на Коларцу у Београду , на гусларској утакмици Југославије , којој је предсједник жирија био нико други , до његово величанство , краљ Александар Карађорђевић .

Иако су гусле скоро увјек почињале и завршавале на гусларским вечерима пјесмама о Косову , гуслари су у послератном периоду , проглашавани националистима , којих се треба клонити и због тога су имали проблема и много су трпјели . Њихове пјесме су цензурисане, а они који то нису прихватили , били су подвргнути још „строжијој цензури“ преко убачених агената и доушника . Једину исконску везу и разумијевање , гусле и гуслари су имали са српском црквом , која им је била мајка и једино уточиште и нада и која је такође као и гуслари била жигосана од тадашњег режима .

У новијем добу , непосредно пред „демократску транзицију и европеизацију земље“ , гусле су служиле већином за неке промотивне , неријетко и партијске , страначке скупове . Да се добију поени у име већине страначких првака и активиста , овога пута на српској традицији и историји , по којој су колико до јуче ти исти људи хулили и пљували . У ствари , то је била од стране тих људи , злоупотреба гусала и већег дијела гуслара . Исти ти људи ,сада преобучени у друго „демократско рухо“ , почели су да хрле на гусларске вечери и у друштва гуслара, представљајући себе као велике Србе и спасиоце Српства . Почели су чак на тим мјестима да држе лекције о српству , славама које нису никад славили , Божићу , Српској новој години . Не може се тамо доћи до ријечи од њих . Сада су они већи Срби од оних, који се никада нису одрекли својих обичаја и вјере . А гусле и даље трпе ...

Сада тренутно сви брујимо о Косову . Не видим доље ни једног гуслара на барикадама Брник - Јариње . Шта се то дешава са српским гусларима , питам се ? Вратићемо Косово , сигуран сам , тако и велики пророци и мудраци указују . Али , морају да се роде Срби , који ће да га заслуже и задобију . Ми смо очито умирући народ . Лазар и косовски витезови су давно отишли у мит и легенду . Да ли ће неко у новије вријеме да се роди попут њих ? Лично сматрам да хоће .

Ако је Гуча проглашена за светски град трубе, даје ми наду да је прије 7-8 година Врбас у Бачкој проглашен за Град гусала и епске поезије . Даје ми наду и чињеница , да на бази нашег листа „ Гусле“ излази у Канади , у Кичинеру лист „ Глас Гуслара“ , чији је издавач Друштво гуслара „ Филип Вишњић“ из Кичинера . Бар кад не може да излази у

Отаџбини(у паузи од 4 годинеуназад , изашао недавно само један број), нека излази у дијаспори-добро је и то .

Да би сачували српске гусле , док их нису присвојили други као свој бренд , и док се још зову наше , а надам се да ће остати заувјек наше , по мом мишљењу треба предузети следеће :

- **Гусле уврстити под јурисдикцију Министарства културе** које би се о њима старало , преко кога би се обезбиједила неопходна новчана средства за очување овог инструмента , организовања разних приредби , фестивала , формирања друштава , финансирање Савеза гуслара , пратећих органа Савеза , симпозијума и излажњња листа „ Гусле“ . Потребно је урадити јасан и децидан план и програм рада Савеза за наредну 2013 . годину и доставити га надлежном Министарству на верификацију и одобрење , пошто је недавно од стране Скупштине РС , усвојен буџет за 2012 . годину . Дакле , подсјећам , да и даље каснимо ...
- **Заштитити српске гусле као српски бренд** , преко државних органа , уз Моравац коло , Ђирилицу и др . На тлу Хрватске организују се фестивали гуслара(већином покатоличених Срба) , а чују се на подручју Албаније (опет већином покатоличених Срба) и међу Бошњацима(поисламљеним Србима). Да се не деси једнога дана , како смо ми од њих присвојили гусле и научили да пјевамо уз њих , а не обрнуто , посто су се једино гусле редовно чуле у средњем вијеку на краљевским и царским српским дворovima , и када бошњака и католика није тада било на подручјима на којима се данас гусла .
- **Вратити гусле гусларима**. Никад гусле нису биле даље од гуслара него данас . Појединци из разних друштава , који нажалост нису гуслари,присвојили су скоро сву власт у гусларству и сви се више тамо питају од самих гуслара. Радити на побољшању социјалне карте гуслара , јер и даље гуслари представљају најсиромашнији социјални слој овога друштва , иако се по значају и ономе што чине за свој род , зову још и „амбасадорима културе“ своје Земље , који већином немају решен стални посао , стамбено питање , засновану породицу. Дакле , треба уредити стање на терену , преко основних ћелија - друштава , гдје треба више порадити на квалитету а не само на квантитету .
- **Бирати жири из редова еминентних гуслара** (највише један члан жирија може бити из негусларских редова) , а има их доста таквих Бог је дао , јер гуслари најбоље знају ко од гуслара колико вриједи и како је у датом тренутку ко загуслао и запјевао . Овако , на крају фестивала , цијела мука и напор организатора фестивала пада у воду , јер гуслари, око којих се све ипак „врти“ , одлазе са фестивала махом незадовољни , због , у доста случајева неприкладних, неодмерених, неаргументованих и нестручних оцена неких чланова жирија. И та прича се стално понавља од фестивала до фестивала .
- **Обновити излажење листа „Гусле“**(недавно изашао један број , за следећи се не зна кад ће , због недостатка финансијских средстава) , чија је промоција првог броја одржана 18. јануара 1999. године , и чијих бројева је изашло укупно 23 , и обезбедити неопходна финансијска средства од стране Државе , преко буџетских средстава .Без овог листа су гусле као кућа без крова . И да престанемо да гусламо, лист „Гусле“ ће казати да и даље постојимо- размишљајам гласно . Да пишемо о Косову , цару Лазару и његовим витезовима и војводама , о гуслама , фестивалима , епској поезији ... Када се фестивал гусла и епске поезије одржавао у Приштини

90-тих година , лист „Гусле“су писале крупним словима : „ Косово се и гуслама брани“ .

- **Основати интернет радио** , за који не требају велика финансијска средства , преко кога би цијели српски , и не само српски живаљ у свијету , могао свакодневно слушати и наручивати епске пјесме и народне гусларе .
- **Проширити Савез српских гуслара са Савезом гуслара Црне Горе** , регистрацијом , на начин како то дозвољавају позитивни законски прописи ове Државе(може да се региструје – провјерено) , јер се на тај начин добија у квалитету и квантитету Савеза и квалитета гуслања и пјевања на фестивалима . Гуслари из Савеза Црне Горе то желе , недавно су то опет поновили . Потсјећам , да је један Никшић , да не говорим о другим градовима и мјестима у Црној Гори , по мени увијек престони гусларски и епски град , тренутно изван домаћаја овога Савеза .
- **Гусле довести у ранг осталих инструмената** по плаћености , тј. комерцијализовати их у разумној мјери , јер гусле то квалитетом и улогом у друштву заслужују . Овако јако су подређене и потцијењене у односу на друге инструменте . Треба и њихову умјетничку страну цијенити . Онај ко је гуслар , може уз урођени дар научити да свира виолину , хармонику , фрулу итд. , али обрнуто већином не , зато што гусле немају ноте . Немају их , јер их је тешко , односно немогуће написати . То су уосталом потврдили и наши врхунски етномузиколози , који су то покушали али без успјеха . Због тога , гусле и више вриједе од осталих инструмената , јер се на њима гусла истанчаним осјећањем и посебном врстом људског чувства . Макар их због те чињенице доведимо у исти ред са осталим инструментима .
- **Уклонити политику из сфере гусларства** , јер она је , свједоци смо , донијела зло , подјеле , расколе у гусларству . Гусле су све - српске и не треба их дијелити по политичкој линији-страначки , јер служе васколиком српству . Мање србовати(лако је србовати у земљи Србији) , а више радити на гуслама и епској поезији , треба да буде основни мото , јер се од славе не живи . У противном , по моме дубоком убјеђењу , изгубисмо све па и гусле! Нека нам буде узор и путоказ за све то у овим тешким, смућеним временима , која су се надвила над српски народ , Милош Велики .
- **Више медијске пажње** посветити гуслама преко радија , интернета, штампе и тв-а. Своју бесједу о гуслама и епској поезији , завршићу стиховима великог пјесника Бранка Радичевића , који је гусле волио , гуслао и о гуслама рекао ово :

„ Цвеће мило , росо , бистро врело ,
Па ти јоште моје чедо бело ,
Ко да гледне чарне очи твоје,
Па у срцу да му не запоје ,
.....
Данас , сјутра час ће наступити ,
Јарко сунце мене заклонити ,
Из руку ми јасне гусле тргнут ,
Моје тело под земљицу вргнут .
Ал што певах неће пропанути ,
Након мене ође останути ...“

